

Herselt

Driezel, dras en Fons die nonkel was

11 december 2010

Nonkel Fons heeft een deel van mijn jeugd gekleurd. Dat mag merkwaardig zijn omwille van het feit dat ik de man nooit gezien noch gehoord heb. Ik had er dan ook geen enkele formele familieband mee. „Mijn“ nonkel (oom) was hij ook niet. Tenminste niet exclusief want hij moet vele duizenden neefjes van mijn slag en soort hebben gehad. Hij was namelijk de man achter „Zonneland“. Een weekblaadje dat hij, naar het schijnt, hoofdzakelijk alleen volschreef. Het was zoetelijke, stichtelijke lectuur die verkocht werd in katholieke basisscholen en waarvoor de meester het geld ophaalde. Wat het motief van mijn moeder was om me dat blaadje te gunnen weet ik niet. Ze was anders niet al te scheutig met dat soort zaken. De „Goede Pers Averbode“ sleet immers ook nog de „Vlaamse Filmkes“ aan de gelukzakken met coulantere ouders. Aan die „Filmkes“ kwam geen celluloid te pas. Het waren boekjes met echte afgeronde verhalen. Traditioneel 32 bladzijden lang. Zonder plaatjes. Ik geloof niet dat het bij ons op school ergens gekocht werd. Maar Nonkel Fons liet niet na die boekjes te promoten en dus wist ik van het bestaan ervan af. Overigens hebben heel wat auteurs die later naam kregen, hun eerste stapjes gezet door de publicatie van een Vlaams Filmke. In elk geval, het Zonneland was maar ten dele in staat mijn onstilbare leeshonger te lenigen. Maar wanneer ik thuis voorzichtig durfde op te werpen dat er ook nog zoiets als die Vlaamse Filmkes bestond en of ik niet, misschien, „toe moe“... „Kijk, als ik nou braaf ben“... Het was niets gekort. Ik kreeg de klassieke verhalen te horen over geld dat niet op de rug groeide, het niet bezitten van een ezeltje dat geld sch... en de bomen die ook al dat geld niet voortbrachten. Misschien als compensatie liet ze me wel inschrijven bij de bibliotheek die de nonnetjes pas hadden gestart. Inschrijven gratis en per ontleend boek één zeer oude Belgische Frank. Lezer nummer 100. Dat was ik. Ik heb er de hele prille jeugdbibliotheek uitgelezen.

Toen ik de aankondiging van de Winterwandeling van de Grashoppers in Herselt las, en ik dat laatste had opgezocht om te weten waar dat ergens op de kaart van Europa lag, toen viel mijn oog op Averbode. De vroegere biotoop van, jawel, Nonkel Fons. Dus misschien... dat we wel langs de norbertijnerabdij (want daar werd Zonneland gedrukt en uitgegeven) voorbij zouden komen. Ach, ik ben met een natte vinger te lijmen, ik weet het wel. Dus de toch niet zo niet zo kleine afstand die ik moest afleggen om bij de Sint-Norbertuszaal in Herselt-Blauberg te komen? Dat was veel minder een bezwaar dan dat in de pre-GPS-tijd het geval zou geweest zijn. En zo geschiedde het dat ik me ontielig vroeg op de baan begaf naar de Zuiderkempen.

Veranderlijk en vasthoudend

De seizoenen schijnen onver(sei)zoenlijk. Het ziet er naar uit dat Mevrouw Herfst en Koning Winter in een genadeloze strijd verwickeld zijn over wie op dit moment de macht over de natuur mag overnemen. Zo waren dit weekend sneeuw, ijs en strenge vrieskou vervangen door een redelijk mild herfstig aanzien. Vandaag nog verkondigde de nationale weerhaan met het obligate huppeltje in de stem dat we in de loop van de komende week alweer goed zijn voor de diepvries. Vooruit dan maar, we zien wel. Het weer doet toch wat het wil en dezer dagen pendelt dat immers heen en weer als de slinger van Foucault tussen winters streng en relatief zacht.

Voor de wandeling in Herselt was de hogere temperatuur aan de ene kant mooi

meegenomen. Ik kon het gedurende de ganse tocht bijvoorbeeld stellen zonder handschoenen. Het temperatuurverschil met vorig weekend was dan ook niet minder dan 12 graden op de schaal van de heer Celcius. Min zeven toen, nu volgens de eensgezinde thermometers onderweg plus vijf graden. Tel uit je winst. Evenwel, zoals de grote voetbalfilosoof Johan Cruyff het stelde: „Ieder voordeel heb zijn nadeel“. Dus maakte ik kennis met mijn oude vijand: de modder. Die was op deze tocht bijwijken in veel te grote en onoverkomelijke hoeveelheden voorhanden. Op één bepaalde plek was het wel helemaal bar doordat zwaar rijdend materiaal door de zacht geworden grond had geploegd. Het resultaat waren dikke, moddervette, natte wallen met diepe brede sporen ertussen die vol water stonden. Dat terrein moest dus worden overgestoken om via het pijltje aan de overkant op het rechte pad te kunnen blijven. Afgaande op de kleur van de aarde dacht ik dat het leem moest zijn. Een kleiachtige grondsoort met traditie want volgens de joodse overlevering werd uit dat materiaal de Golem, een kunstmens, gemaakt. Het werd eertijds ook gebruikt om ermee te bouwen. Hoe dan ook het kleeft zeer vasthoudend aan alles waarmee het in contact komt. Zodat normale schoenen worden herschapen in klompen die per stuk ongeveer een kilo wegen. Waarop het onhandig verder hompelen is tot op drogere grond waar het goedje min of meer succesrijk kan verwijderd worden. Een ander, zeer onwenselijk, resultaat kon zijn dat zich een schoen onverhoeds verliefd vastzoog in die taaie blubber. Zodat ik een wandelaar heb gezien die, balancerend op één been, druk maar wanhopig doende was om het achtergebleven schoeisel aan die verstikkende greep te ontworstelen. Geen geringe opgave. Zelf heb ik de overtocht van dat bewuste kruispunt redelijk ongeschonden overleefd. Al was er even verder een medewandelaar die vroeg of ik soms dat cruciale punt was overgezwommen. Daarbij afgaand op mijn verdere modderige figuur, neem ik aan. Of misschien was het nog wel zichtbaar dat ik, onvrijwillig afgeweken van het goede spoor, in een diepe plas had getrapt? Eigenaardig genoeg bleven op dit terrein slip- en glijpartijen vrijwel volledig achterwege. Zodat ter zake doende acrobatiek niet nodig was. Wel waren de sneeuw en het ijs niet overal volledig verdwenen. Hetgeen, met het laagje water dat erop stond, soms wat onzeker aanvoelde. Alsof deze door de mens en de natuur opgeworpen hindernissen niet volstonden, begon het ook nog te motregen. Toen ik om even over zevenen aan de wandeling begon, had ik het al gezien in het licht van mijn zaklampje. Maar dat werd alleen maar erger. Het soort driesel waarvan alles klam en nat werd. Een natuurprodukt dat schijnbaar al even erg bleef plakken als het leem onderweg. In de loop van de voormiddag hield het echter op. Wel bleef het de hele tijd somber en nevelig. Met een licht dat volkomen contrastloos was en dat sommige foto's er flets en karakterloos liet uitzien. Terwijl de heersende nevel het uitzicht op weidse panorama's wel ernstig hypothekeerde. Niet dat dat laatste op deze tocht erg van toepassing was. Vermits er nauwelijks weidse panorama's te bewonderen vielen. Een groot deel van het traject ging namelijk door bosrijke omgevingen en daar moet men, zoals bekend, vooral proberen door het bos de bomen te zien. Het bleken dan vooral dennen en beuken te zijn.

Blau is the colour

Blauberg, waar deze wandeling van start ging, is een gehucht van Herselt. Het ligt in het zuiden van de provincie Antwerpen, dicht tegen de grens met Brabant aan. Hoewel de plaats als parochie slechts vanaf 1857 bestaat, werd ze reeds in 1233 als Blybergh vermeld. In de 19^e eeuw ontwikkelde zich een nieuwe wijk rond de parochiekerk toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen. Zoals dat hier te lande wel meer is gebeurd, ontwikkelde zich vooreerst de bebouwing langs de staatsbaan van Herselt naar Averbode. In de tweede helft van de 20^e eeuw werden nieuwe woonwijken gebouwd.

Toen ik er aankwam was het nog goed donker. Dat kan ook moeilijk anders in deze tijd van het jaar wanneer het nog niet eens zeven uur is geweest. Ik had gedacht dat er wel niet al te velen zouden zijn die zo gek waren als ik om al zo vroeg van start te gaan. Hetgeen een ernstige onderschatting was van de mentaliteit van de wandelgilde. Het was maar goed dat de organisatie verschillende mensen gemobiliseerd had om degenen die

De kerk van Herselt-Blauberg

aankwamen verpakt in het individuele rijblik, een plaatsje te wijzen. Het was namelijk reeds nodig bekend te zijn met de plaatselijke omstandigheden omdat alle voor de hand liggende parkeerplekjes reeds bezet waren. Dus dirigeerden een vijftal lui met spiegeleieren zwaaiend me naar een plek onder de bomen, dwars ten opzichte van de rijweg. Het-geen later een vlot vertrek niet weinig gemakkelijker maakte. Merci.

Op de verdwenen hei

Het is me niet duidelijk of ik me daar reeds op de heide van Averbode bevond of niet, maar op een bepaalde plek was een tamelijk groot oppervlak volkomen kaal geslagen. Een bord daar ter plaatse had het erover dat de heide van groen weer moest veranderen in purper. Groen? Purper? Gaat het hier over politiek dan? Nu ja, waarschijnlijk wel. Tot op een zekere hoogte. In de eerste plaats is het er echter om te doen een deel van de oorspronkelijke heide te herstellen. Door bebossing, verschillende decennia lang, is een monotoon landschap ontstaan dat naar ecologische begrippen eerder schraal is. Ten behoeven van de mijnbouw werden hier ooit massaal dennen, Corsicaanse, aangeplant. Dat probeert men nu weer terug te draaien door het creëren van veel diversere landschappen. Open, voedselarme ruimtes, bossen met een veel gedifferentieerder opbouw, het onder handen nemen van de waterhuishouding en meer van dat soort maatregelen die moeten uitmonden in een rijkere natuur. Het is de betrachting met het gebied van Averbode Bos en Heide in concurrentie te treden wat aantrekkelijkheid en schoonheid betreft met het grenspark De Kalmthoutse Heide of het Nationaal Park De Hoge Kempen of met de Mechelse Heide. Zo dat weer met recht kan gezongen worden van: „*In de stille Kempen, op de purpr'en hei*“. Het *eenzaam huisje met een berk erbij* moet er dan maar bij gedacht worden. Evenals het meisje dat daar op je zit te wachten. Al is dat dan wel een meisje, ach, lijkt je nergens anders zag! Sing along, Armand Preud'homme!

Kaal geslagen waar het later weer heide moet worden.

In de beschrijving van deze tocht was er sprake van dat het Norbertijnerklooster van Averbode vanuit de verte zou te zien zijn. Dat klopte niet. Om meerdere redenen. Ten eerste was door de heersende nevel het zicht te beperkt. Ten tweede kan men in een bos niet echt ver kijken. Ten derde was er een gek aan het werk geweest die het bestaan had de wegwijzertjes niet aan de voorhanden zijnde paaltjes en bomen te binden maar ze op de grond neer te leggen. Dat maakte dat je ze pas op het allerlaatste moment zag. En dan nog enkel wanneer je goed oplette. Verder

moest het onvermijdelijk mis gaan met die laag-bij-de-grondse bewegwijzering. Dat gebeurde dan ook. Een pijltje raakte zodanig verschoven dat het twijfel overliet over de te volgen richting. Dus werden meerdere wandelaars op een dwaalweg gestuurd. Zo kwam het dat ik de abdij niet van ver maar in tegendeel van vrij nabij te zien kreeg. Al was het dan maar de achterkant ervan. Ik herkende de omgeving desondanks direct. Vooral dankzij de markante toren van de abdijkerk en omdat ik er al eerder was geweest.

Norbert en de zijnen

De thuishaven van Nonkel Fons, de Abdij van Averbode, werd in 1135 gesticht op initiatief van Arnold II, graaf van Loon. Het is een abdij van de Premonstratenzers, ook Norbertijnen of Witheren genoemd. Ze gaan ook echt in witte pijen gekleed.

Zoals de meeste van deze zeer oude kloosters kende ook Averbode een bewogen geschiedenis. Waarbij de paters herhaaldelijk moesten onderduiken in een zogenaamde refuge totdat de storm was overgewaaid en er kon teruggekeerd worden.

Blijkbaar hadden de Norbertijnen van Averbode iets met orgelmuziek. Wat niet zo abnormaal is in een religieuze omgeving. Tegelijk hadden ze ook maar weinig geluk met hun orgels. De eerste keer ging het mis toen de storm van de Franse revolutie ook dit klooster trof. In 1796 werden namelijk bijna alle kloosters en abdijen afgeschaft. De abdij van Averbode werd verkocht en het klooster werd afgebroken. Het monumentale pijporgel van Robustelly werd gekocht door de Sint-Lambertuskerk van Helmond in Nederland. Daar is het nog steeds te bewonderen en te beluisteren. In 1802 verwierven de Norbertijnen de abdij opnieuw en na de onafhankelijkheid van België in 1830 werd het kloosterleven in Averbode hervat. In 1858 werd het op dat moment grootste romantische kerkorgel van België in de abdij in gebruik genomen. Een instrument gebouwd door Hippolyte Loret. Dit orgel is momenteel onbespeelbaar en het wacht op restauratie.

Nonkel Fons, in werkelijkheid Daniël Omer De Kesel, verrichte gedurende veertig jaar zijn schrijfarbeid voor een jeugdig publiek als relatieve onbekende. Maar hij was niet de enige schrijver in deze omgeving. Immers, Averbode is niet ver van Zichem en Zichem... dat is Ernest Claes. En Claes dat is... De Witte! Ik denk dat dat het eerste boek is geweest dat ik zelf heb gekocht. Ik ben het allang kwijt. Wat wel jammer is want het was een oude uitgave, gedrukt op erbarmelijk slecht „oorlogspapier“ maar met de originele illustraties van weer een ander schrijver: Felix Timmermans. Ernest Claes ligt bij de buitenmuur van dit klooster begraven. Zijn graf kijkt uit op de kramen van een paar neringdoenden die elk claimen de beste ijsjes van de wereld te verkopen. Weliswaar enkel in het wat warmere seizoen.

Veerle op de heide

Na ernstig te zijn mispikkeld in Averbode vond ik toch weer het goede pad om me naar de volgende controlepost te begeven. Die was ondergebracht in een gehucht met de poëtische naam Veerle-Heide. Ze prijzen zichzelf daar aan als „een klein rustgevend dorpje in de kern van een typisch Kempens landschap“. Het is, wat nuchterder gesteld, een gehucht van Veerle. Wat op zich het grootste dorp is in de gemeente Laakdal. Veerle-Heide is het meest zuidelijke deel van die gemeente. Het was zoals andere Kempense heidegebieden jarenlang een afgezonderde, achtergebleven streek. Het huidige Veerle-Heide stond vroeger bekend als Vispoel onder Veerle en het behoorde gedeeltelijk toe aan de abdij van Averbode.

De kerk van Veerle-Heide. Het heeft eigenlijk meer van een loods met een aparte toren.

De kerk van Veerle-Heide is opvallend en opvallend nieuw. Ze heeft bovendien een ongewone naam: Sint-Jozef-Werkman! Het is een vrij recente bakstenen zaalkerk die gebouwd werd 1967 en afgewerkt in 1969. De platte rechte toren staat los van de kerk.

In een parkje dichtbij de kerk staat een beeld dat „De Waleman“ heet. Dit beeld herinnert aan de honderden bewoners van deze streek die sinds 1800 naar Wallonië trokken om er de bieten te oogsten. Volgens één van de mensen die het nog hebben meegemaakt: „...hard labeur, van 5 uur 's morgens tot 9 uur 's avonds“. Ieder jaar waren er twee „campagnes“. Eén begin oktober en een ander begin mei. Waarbij elke periode vier tot vijf weken duurde. Er werd bij de boeren geslapen op stro. Hetgeen niet erg comfortabel moet geweest zijn. Dat duurde zo tot bij het begin van de jaren 60 van vorige eeuw. Toen namen machines het over van de mensen.

De mannen en vrouwen uit de regio Laakdal en Tessenderlo raakten aan werk via de

De Waleman

zogenaamde „placeurs“. Ronselaars die de boeren in Wallonië voorzagen van werkrachten uit de Kempen. Sommige families stonden bekend om deze bezigheid. Ze zorgden ervoor dat honderden mannen en vrouwen, hoofdzakelijk uit boerenfamilies, in Wallonië „geplaceerd“ werden. Het standbeeld in Veerle-Heide is van de hand van de Vosselaarse kunstenaar Jef Van Leeuw. De man kan bogen op een oorsprong die in Veerle-Heide ligt. De blijvende herinnering aan de vele seizoenarbeiders staat daar stilletjes op een sokkel in het parkje.

Te Hert op de bergen

Het traject van de wandeling leidde andermaal een bosrijk gebied in: het domein Hertberg. 236 hectare groot en in 2006 door de provincie Antwerpen aangekocht. Hertberg maakt deel uit van de voormalige de Merodebossen. En de naam „de Merode“ zullen we nog wel enkele keren tegenkomen. Die naam is hier kortweg „incontournable“. Ter zake: alles bijeen is de Hertberg een schier eindeloos gebied van bossen

en natuur waar drie provincies elkaar raken.

Een geograaf zou weten te vertellen dat Hertberg ligt op de overgang van de Kempen naar het Hageland. Is het zo dat elders waar in deze omgeving in de plaatsnaam „berg“ voorkomt het hooguit gaat over heuvels die ernstig aan zichzelf twifelen, hier treft men enkele „bergen“ aan met wat meer allure. Het zijn zogenaamde getuigenheuvels of ijzerzandsteenheuvels. Overblijfselen uit een ver verleden. Dus hebben ze dezelfde oorsprong als de heuvels in de Vlaamse Ardennen. Al zijn de bulten hier van veel bescheidener allooi. De Kempen dat is zand. Of was het althans. Zand dat tot enkele decennia geleden nog begroeid was met heide. De Hertberg echter is al heel lang bebost. Dat blijkt al uit de Ferriskaart uit 1775. Die laat zien dat het daar toen reeds volledig bebost was. Vooral met naaldhout. Uniek in Vlaanderen is het feit dat het domein sinds die tijd ononderbroken bebost is gebleven. Tot de tweede helft van de twintigste eeuw waren deze naaldbossen ook hier economisch belangrijk als stuthout voor de steenkoolmijnen.

Berchem?

Bergom is een plaats in de gemeente Örnköldsvik in het landschap Ångermanland en de provincie Västernorrlands län in Zweden. Wanneer je erin geslaagd bent de voorgaande zin met veel te veel puntjes op de klinkers uit te lezen dan ben je ongetwijfeld bij „Zweden“ aangekomen. Ben ik dan geteleporteerd naar een plaats waar er misschien nog meer sneeuw ligt dan hier in het voorgaande weekend? Nø! Er bestaat ook een Bergom hier bij ons te lande en dat lag wel degelijk op mijn weg.

„Ons“ Bergom is een gehucht in het noorden van de gemeente Herselt. Het ligt aan de Grote Nete en het grondgebied ervan sluit aan op het prinselijk domein de Merode. Hoewel het gehucht afhangt van Herselt, ligt het toch nadrukkelijk binnen de invloedssfeer van Westerlo, de gemeente waarvan het centrum direct aan de overkant van de rivier te vinden is.

Oude geschriften noemen de plaats Berchem. Het gebied behoorde tot de heerlijkheid Herselt, maar het viel als parochie onder de Sint-Lambertusparochie van Westerlo. Doordat de bevolking flink was toegenomen werd het gehucht in 1952 een zelfstandige parochie, gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw ten Hemel Opgenomen.

Op het plein voor de kerk staat een gebouwtje met een merkwaardige vorm. Niet

De kerk van Bergom. Met een groot, zeer leeg plein er voor.

De kapel van de Maarschalk

gehinderd door enige kennis ter zake dacht ik eerst dat het een soort muziekkiosk was. Of een prieeltje. Waarbij ik het kruis erbovenop krek negeerde. Het blijkt dus een kapel te zijn! Gelukkig verstrekt een paneel dat bij het gebouw staat de nodige informatie om de ware aard van dit monument te doorgronden. Het gaat hier om de Kapel van de Maarschalk. Die werd opgericht ter nagedachtenis van Jan-Filips-Eugeen de Merode (daar gaan we weer!). Die man was eertijds heer van Herselt en Westerlo. Hij leefde van 1674 tot 1732. De kapel werd in 2004 aangekocht door de Vlaamse Landmaatschappij. De kapel zelf en de omgeving werden in eer hersteld. Ondertussen is het gebouw geklasseerd als monument. De stijl is laat barok en dergelijke gebouwen zijn zeldzaam in deze streek. Bij de kapel staan linden. Dat werd vroeger heel dikwijls gedaan en het gebruik gaat terug tot de Kelten. Die vereerden de godin Freya in die boom. Het katholieke geloof dacht die oude goden verdrongen te hebben maar toch bleven een aantal „heidense“ gebruiken onderhuids verder leven. Zo bleef het gebruik om bij een kapel bomen te planten nog lang bestaan. Oude wijn in nieuwe zakken al is Freya ondertussen in de politiek gegaan.

Ten westen van Lo

Na een controle in een rokerig café in Bergom was het maar een kippeneindje naar de oevers van de Grote Nete. Op een bruggenhoofd daar stond dat aangegeven als „Grote Neet“. Nu ja... Indien de Grote Nete al zo klein is, hoe moet het dan met de Kleine Nete? Want die bestaat ook. Goed, alles is relatief en moet in zijn context gezien worden. Want inderdaad: de Kleine Nete is, ahum, kleiner. Ik heb het onderweg naar huis zelf kunnen vaststellen. Het water van de Nete was bruin. Sterke thee. Zoiets. Of heel lichte melkchocolade. Maar het water stroomde wel ontzettend snel. Zo zelfs dat vooral tegen de oevers heuse wielingen werden gevormd. Daardoor ontstonden deukjes in het water die soms een eindje naar het midden van de stroom werden meegevoerd. Ik bevond me dus, voor het eerst gedurende deze tocht, op het grondgebied van Westerlo. Zeer bescheiden noemt die gemeente zichzelf „Parel der Kempen“. Ach ja, ie-

mand moet het toch zeggen. Of, zoals mijn moeder zaliger het placht te stellen: „Je moet je wat achten, wil je wat zijn“.

Alleszins kan Westerlo omzien naar een verleden dat teruggaat tot de duistere 10^e eeuw. Minstens. Want toen reeds werd het in de geschriften vermeld. De naam van de gemeente

Het kasteel van de Merode

is onverbrekkelijk verbonden met de adellijke familie de Merode, die er van de 15^e eeuw tot aan de Franse Revolutie het gezag uitoefende.

In de onafhankelijkheidsstrijd van België speelden verschillende leden van de familie de Merode een belangrijke rol. Het kasteel van de familie de Merode dateert uit de Middeleeuwen en het is nog altijd bewoond door afstammelingen van de familie. Het kasteel en het park zijn niet zonder meer toegankelijk. Alleen tijdens de kasteelfeesten, die jaarlijks plaatsvinden tijdens het eerste weekend van juli, mag Jan met de Pet zich van dichtbij aan de pracht en praal vergapen.

Een andere opmerkelijke figuur uit de geschiedenis van Westerlo en van een totaal ander statuut is Jozef Van Gansen, een leider uit de Boerenkrijg van 1798. Westerlo was één van de belangrijkste centra van de opstand van het gewone volk tegen de Franse bezetter.

Gerekt kwaad

Wandelend langs op de dijk van de Grote Nete leidde het traject naar het natuurgebied Kwarekken. Dit gebied is ongeveer 61 hectare groot en het ligt tussen de steenweg van Westerlo naar Zoerle-Parwijs en de Grote Nete. De Kwarekken is een lager gelegen gebied dat aansluit bij de vallei van de Grote Nete. Daardoor is de bodem hier veel vochtiger. Er komen dan ook verschillende moerasplanten voor. Op de iets drogere stukken treft men eiken, beuken en dennen aan.

Ook hier wordt er ijverig gedokterd aan het natuurlijke karakter van deze omgeving. Zo worden er, verspreid over het ganze gebied, weer open plekken voorzien. Zo'n vijf in totaal. Het opzet en het systeem zijn dezelfde als die ik eerder aantrof: de aanwezige bomen worden om te beginnen gekapt. Vooral dan rond het ven wat er ligt. Alles bij elkaar moeten er zo bijna 3 hectare open gebied gecreëerd worden. In een volgende fase wordt er van al-

De kleine Grote Nete

omwille van de grote verscheidenheid aan naaldbomen en loofbomen. Hier ligt ook het hoogste punt van de gemeente, de Asberg, een zandduin van 24 meter hoog. In de prehistorie zou de heuvel gebruikt zijn als begraafplaats. Toen in 1860 een deel van de heuvel werd afgegraven, vond men er urnen met de as van lijkverbranding. De heuvel is dus niet zomaar aan zijn naam gekomen.

les verwijderd. Onder ander de zogenaamde strooisellaag. Zodoende kan de bodem weer verschrallen en komt de oorspronkelijke heidevegetatie terug tot leven. Het open maken van de ruimte heeft ook een invloed op het ven. Het water moet dan beter kunnen infiltreren en daardoor zal het ven niet meer zo snel droog komen te staan. De Beeltjens dan. Die liggen in de achtertuin van Westerlo. Zegt men. Alweer een uitgebreid wandelgebied waarvan de dreven in een stervorm schijnen te liggen. Het is me niet duidelijk geworden toen ik er doorheen trok. De Beeltjens zijn vooral bekend

Eén van de monumentale lindenbomen langs de toegangsweg naar de abdij van Tongerlo

Moet er nog Norbertijn zijn?

Het langste van de geboden wandeltrajecten voorzag in een extra lus die best interessant bleek. Ze ging namelijk door de abdij van Tongerlo. En dan wel letterlijk er doorheen. De met kasseien bestraaete toegangsweg die naar het poortgebouw van de abdij leidt, is op zich al indrukwekkend. Er staan lindebomen langs die al eeuwenoud zijn en waarvan de omtrek van de stam zo'n vier meter en meer is. Een ouverture, zo bleek.

De abdij is een groot complex. Zeer groot zelfs. Eeuwenoude muren en poortgebouwen omringen een binnenplein dat minstens zo groot is als een voetbalveld. Daar rond staan gebouwen van verschillende afmetingen en uit diverse bouwjaren. Het was er stil. Iets wat daar bewust in ere wordt gehouden want de kloosterlingen willen in hun innerlijke beschouwingen niet gestoord worden door hedendaags gedruis. Onder de welving van het poortgebouw zijn nog getraliede doorgeefluiken te zien. Eeuwenlang werd langs die luiken aan honderden behoeftigen regelmatig brood en kleding bedeed.

Ik ben niet verder gekomen dan de binnen-

koer maar het schijnt dat er achter de gebouwen nog tuinen liggen, akkers ook en een boomgaard. Van buitenaf zijn vooral de muren te zien die het complex omsluiten. Er loopt ook nog een wal rond, schijnbaar. Het duiveltje in mij fluistert dan de vraag in of die muren bedoeld waren om buitenstaanders buiten te houden of kloosterlingen binnen...

Waar we nu met verwondering en eventueel bewondering naar kunnen kijken is evenwel

Een kijkje op de abdij vanuit het poortgebouw

slechts ongeveer de helft van wat het was vóór de Franse revolutie. Die infame, goddeloze Fransen verdreven de paters en verkochten de boel. In twee helften. Een van de nieuwe eigenaars sloopte alles wat er te slopen was, de tweede liet grotendeels staan wat er stond. Dat laatste deel kon door de kloosterlingen in de 19^e eeuw weer aangekocht worden.

Het Mariabeeld bij de tiendschuur

In de abdij wonen en werken nu zo'n 35 broeders en paters. Deze laatsten zijn tot priester gewijd. Ik had ergens gelezen dat zich in dit klooster het schilderij „Het Laatste Avondmaal“ van Da Vinci bevond. Hoezo, Da Vinci? Ik dacht dat Het Laatste Avondmaal een fresco was! Volgens mij kan je een muur niet zomaar even van Italië naar hier toe brengen. Al helemaal niet zonder het schilderij onherstelbaar te beschadigen. Het blijkt hier een replica te zijn van het originele kunstwerk. Geschilderd door leerlingen van Leonardo Da Vinci. Al bestaat de mythe dat de meester zelf twee gezichten zou geschilderd hebben. Indien ik me niet vergis zouden dat Jezus zelf en Johannes moeten zijn. Het schijnt dat deze kopie veel beter is dan het origineel. Veel beter bewaard dan. Want het oorspronkelijke werk begon al snel na de conceptie gebreken te vertonen. De verf bladderde af. Later mismeeestersen heeft dat allesbehalve beter gemaakt. Ter hoogte van de voeten van Jezus werd zelfs ooit een deuropening gekapt! Die moet het sindsdien zonder

voeten stellen.

Men schijnt daar in Tongerlo niet vies te zijn van een replica min of meer. Tegen de gevel van de Tiendschuur of Boerenkrijgsschuur staat een Mariabeeld dat ook al een kopie is van een ander. Op een bruin infopaneeltje staat: „*een repliek (?) van een Madonnabeeld in Avesnesteen uit 1422*“. Waarbij het me niet duidelijk is of het een replica is die in 1422 werd gemaakt, of dat een een replica is van een beeld uit dat jaar. Een ander mysterie is

Wathuis of washuis?

dat er sprake is van een „washuis“ terwijl op het houten schild bij de deur „wathuis“ staat. Maar ja, de katholieke kerk drijft nu eenmaal op mysteries. Dus en avant la musique!

Niet onvernoemd, want prominent aanwezig, mag de Abdijkerk zijn. Ze staat op een centrale plaats. De voorgevel sluit aan bij de kloostervleugel uit 1847. Daarin bevinden zich de kapittelzaal en bibliotheek. Aan de andere kant staat het Ontmoetingshuis. De abdijkerk werd in de zomer van 1999 weer in gebruik genomen na een jarenlange periode van restauratie.

De glasramen van de kerk schijnen heel bijzonder te zijn. In een zijkapelletje bevinden zich de relie-

ken van de Heilige Siardus, abt van de norbertijnerabdij Mariëngaarde in Friesland, die leefde van 1194 tot 1230. Volgens de toeristische folder imponeren in het koor het eikenhouten koorgestoelte uit 1957 en het Klais-orgel uit 1933. Dat orgel heeft, hou je even vast, 4 manualen, 99 registers en 3.674 (!) pijpen. Wanneer daarmee eens wordt uitgekapt zullen de witte pijpen van de Norbertijnen wel wapperen. Of zouden ze dan soms naar zijn pijpen dansen?

O ja, er bestaat ook nog abdijbier van Tongerlo. Wat had je dan gedacht? Een beetje abdij heeft ooit wel een brouwsel voortgebracht. Het abdijbier van Tongerlo wordt echter al lang niet meer in de abdij gebrouwen maar bij de brouwerij Haacht.

Een kasteel min of meer

Eens buiten de abdij ging het langs de sportvelden van Sporta. Ook al iets wat door een Norbertijn in het leven werd geroepen. In een groot tentachtig geval werd er overigens ook geroepen. Lage mannenstemmen en hoge kinderstemmen. Wat ze daar aan het uitvoeren waren weet ik niet. Het zal wel iets nutteloos en sportief geweest zijn. Geroepen, nee gebruikt, werd er ook bij het voetbalveld iets verderop. Daar stond een „spionkop“ van een man of tien lawaai te maken voor honderd. Gezien hun zwart-rood gestreepte sjaals zullen ze wel voor de ploeg gesupporterd hebben die in het veld rondraafde in gelijk gestreepte truitjes. Ik heb nog even een balletje mee getrapt. Al was het er dan een die buiten het veld was geschopt en die vlak voor mijn voeten rolde. De ballenjongen was tevreden met mijn voorzet.

Bij mijn eerste confrontatie met de Grote Nete had ik het al bemerkt: een groot kasteel. Welk van de twee hier aanwezig het eigenlijk was, was me toen vooralsnog niet geheel duidelijk. Maar deze wandellus leidde naar het kasteel van Gravin Jeanne de Merode. Dit neogotische kasteel werd tussen 1909 en 1911 gebouwd. Van toen af en tot aan de Tweede Wereldoorlog werd het kasteel bewoond door de gravin, haar vroegere gouvernante en enkele personeelsleden. Na de dood van de gravin in 1944 deed het onder meer dienst als herstellingsoord voor weerstanders en politieke gevangenen. Nog later als rusthuis voor priesters. In 1973 kocht de gemeente Westerlo het goed om er het gemeentehuis in te vestigen. Het moet gezegd dat de vroede vaderen van de gemeente wel heel riant zijn ondergebracht. Het park is nog zoals het oorspronkelijk werd aangelegd. Vlak voor de hoofdingang van het gebouw is een vijver met fontein te zien. Het kunstwerk dat deze fontein bekroont is van Rik Poot. Het staat daar sinds 1995.

Het gemeentehuis van Westerloo. Alias het kasteel van gravin Jeanne de Merode. Alias het Nieuwe Kasteel. Het kasteel is nu een openbaar gebouw dat slechts beperkt toegankelijk is. Een ander kasteel, dat ik even te zien kreeg in het voorbijgaan, is het reeds genoemde kasteel van de familie de Merode.

De imposante kerststal in Westerloo

Wat een geval, die stal

Door wat achterafstraatjes ging ik dan op de Grote Markt van Westerloo af. Daar staat een gigantisch grote kerststal. Het is er natuurlijk de tijd voor, dat wel, maar men heeft hier blijkbaar geen moeite noch kosten gespaard om er wat van te maken. Van waar ik het kon zien achter de nadarafsluitingen, was er blijkbaar bijzonder veel aandacht besteed aan de afwerking en allerlei details. Zo was er buiten de stal een waterput te zien. Compleet met galg voor het putten van het water. Nog nergens gezien. In de vermeende nabijheid van vee echter wel te verantwoor-

den. Wel was de deur van de stal ongestuurd gesloten met een stevig hangslot. Het zou me echter niet verwonderen indien hier straks een levende kerstal gemaakt wordt. Inclusief het obligate vee. Nu nog even het geloof zelf weer levend maken en we zijn boven Jan! Blijkbaar wordt er nog aan de Grote Markt gewerkt want er lag een stukje nogal modderig terrein rond een bombastisch monument. Een witmarmeren standbeeld. Een borstbeeld van graaf Henri de Merode geflankeerd door twee figuren die De Wet en Het Geloof voorstellen. Henri de Merode was ooit minister van buitenlandse zaken en burgemeester van Westerlo.

In het Riet, riet, riet

Deze Methusalem in het Riet is helemaal met mos overdekt. Op de achtergrond de koffiebruine Grote Nete.

Spoedig na dit bezoek aan het centrum van Westerlo werd ik alweer naar de dijk van de Grote Nete gedi- rigeerd. Naar het Riet, zo bleek. Het gebied tussen de Grote Nete en de tuintjes van de woningen op de Grote Markt wordt namelijk zo ge- noemd. Er loopt daar ergens nog een andere kleine rivier: de Laak. Die heeft de naam gegeven aan de fusiegemeente Laakdal waarvan de deelgemeenten weigerden hun naam op te geven of een van de an- dere het privilege gunnen om allen met zijn naam te vertegenwoordi- gen. Vroeger liep deze strook gere- geld onder water bij hoge water- stand van de Grote Nete. Dit gebied stond onder beheer van de gilde van Westerlo. Dat was en is een boogschuttersgilde. De histori- sche binding tussen het Riet en de gilde is op vele kaarten en in ge- schriften terug te vinden. Op een kaart uit 1721 staat het kasteel van de familie de Merode afgebeeld en is de staande wip als herkennings- punt aangeduid. Bij die „staande wip“ moeten mijn Nederlandse lezer- tjes zich niets anders voorstellen dan een hoge schietboom. Want dat

is het waarop dit wat merkwaardige woordgebruik wijst. Op die oude kaart zijn overigens ook twee doelhuisjes aangegeven. Tegen deze huisjes werd een wissen wand aange- bracht met het blazoën van de gilde. Om op te schieten want het diende als doel voor de boogschutters. Vroeger had die schutterij natuurlijk een andere bedoeling en opdracht dan het wat dubieuze sportieve element wat er nu mee verbonden is. De gilde verdedigde zo nodig namelijk dit stukje land. Ze beschikte hiervoor over wapens, een uitkijkpost op de kerktoeren en een uitkijkpost in de toren van het kasteel. In tijden van gevaar kon de gilde de bevolking waarschuwen zodat men zich tijdig met het vee kon terugtrekken in het Riet. Door zijn ideale ligging, volledig ingesloten door water, werd het Riet een natuurlijke schans waarop het vee en de inwoners beschutting zochten en vonden. Het Riet was vroe- ger enkel bereikbaar via twee ophaalbruggen over de Laak.

De schietboom van de staande wip werd officieel ingeschoten in 2003. De lork van 23 me-

ter hoog werd geschonken door Prins de Merode. De vorige schietboom, die er sinds 1951 stond, werd in het najaar van 2002 door een storm omgeblazen.

Het Trammeke dat niet rijdt

Nog in het Riet ontwaarde ik bij een brug het overblijfsel van een installatie dat ik niet direct kon duiden. Het staat bekend als het Trammeke aan de Lange Brug. Een oude mobiele dam die dienst deed als sluissysteem op de Grote Nete. Sinds 1999 is het als monument beschermd. Helaas kan ik er geen foto van tonen want die is om onbekende redenen volkomen onscherp geworden. Nu, erg spectaculair is het niet. De vroegere functie is echter wel interessant. Met het Trammeke kon men de velden bij droge periodes onder water zetten via een systeem van kanalen. Tegelijkertijd kon ook met een duikersysteem de kas-teelvijver gevuld en gespoeld worden. Let wel: met die „duiker“ is geen mens bedoeld maar een koker onder een weg, door een dijk of dam, tot het afvoeren of inlaten van water. Het gebruik van deze installatie lijkt me nogal ingewikkeld. Om de Grote Nete af te dammen waren alvast twee mensen nodig. De Westelaren (inwoners van Westerlo) kwamen altijd kijken naar het stijgen van het water van de Grote Nete en het instromen van het water in de kanalen. De kinderen vermaakten zich achter de dam omdat tussen de spleten van de planken met een enorme druk nog steeds water spoot. De loopbrug was naar het schijnt ook spectaculair om over te lopen.

Zelfs bij de verdediging van Westerlo zou het Trammeke nog van betekenis geweest zijn. Het systeem van het Trammeke met de bijhorende sluisjes is nog grotendeels intact. Het duikersysteem zou nog moeten bestaan maar het is nog steeds niet teruggevonden.

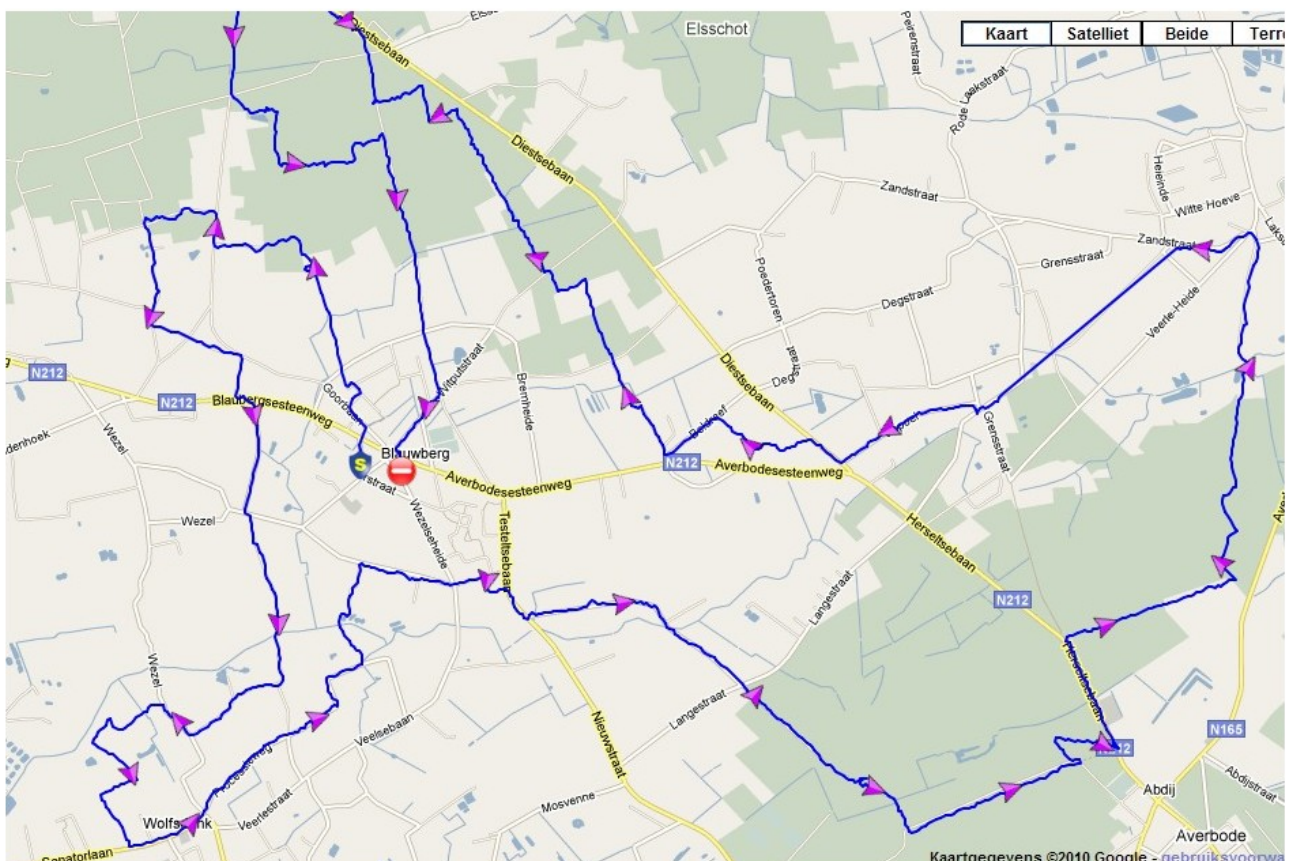
Onderweg, immer dichterbij het einddoel toe, zag ik een oude boerderij zoals ik er tot op heden nog maar weinig heb gezien. Geen bescheiden boerendoeninkje, zoveel was wel duidelijk. Te zien aan het haast monumentale woonhuis in elk geval.

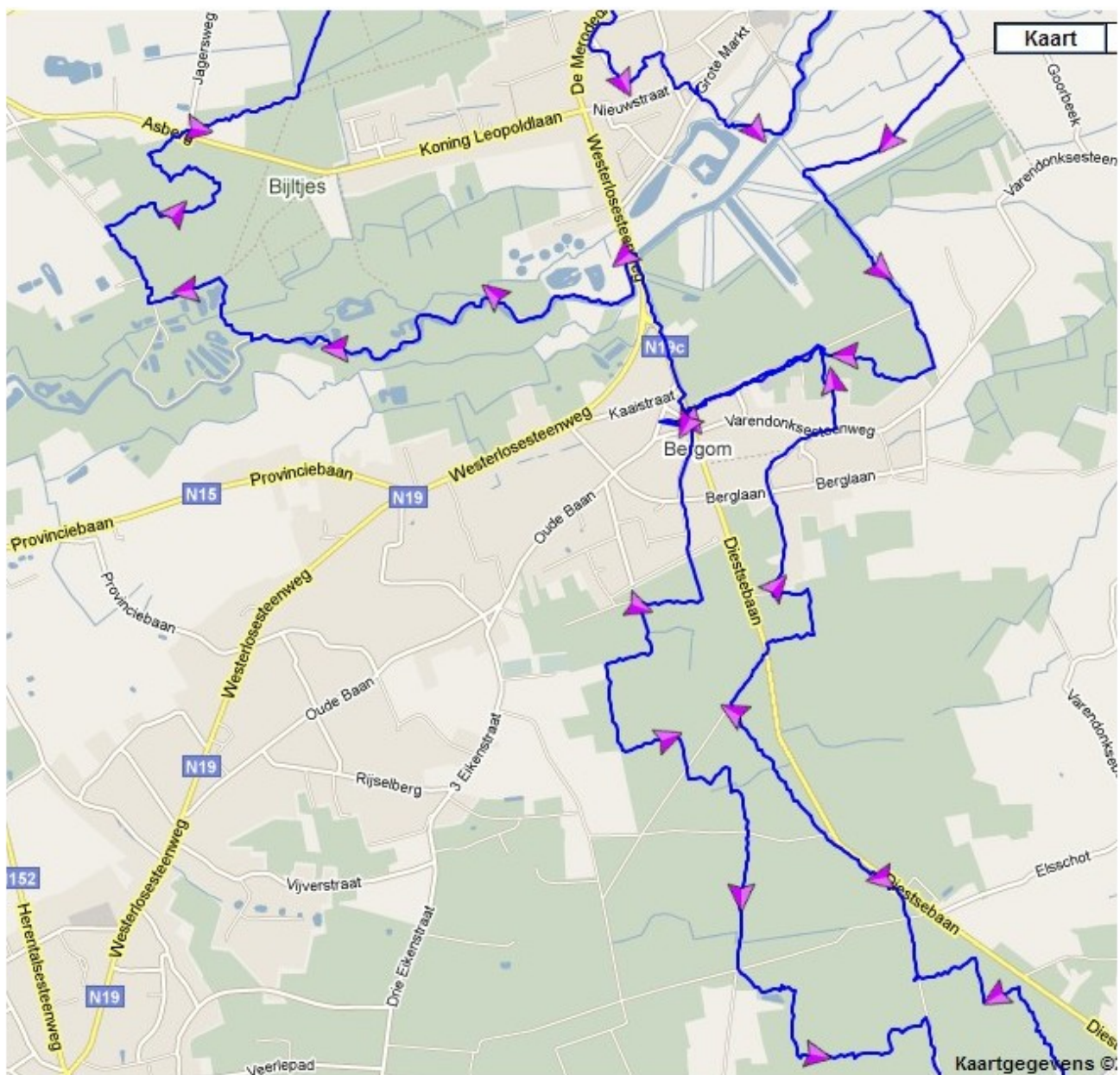
Een oude, merkwaardige boerderij

Nog verder op mijn weg, dus nog dichterbij het einde, passeerde ik nog aan een grote grot. Waar de Onbevleete Ontvanger Maagd Maria thuis bleek te zijn. Aanbeden door een petieterig Bernadetje. Gezien mijn voorkeur dikwijls uitgaat naar de underdog, heb ik wel een foto van Bernadette maar niet van de grot als geheel. Wel leidde die Onbevleete mij terug naar het begin van dit verhaal: de bibliotheek van de nonnetjes. Die nonnen waren op zijn best zeer gereserveerd, meestal echter gewoon onvriendelijk. De zuster overste was een ware dragonder die zich overal mee bemoeide. Die er ook geen been in zag om haar spirituele zusters publiek duchtig uit te vreten. Er was daar echter ook een jonge non die zo nu en dan zelfs eens glimlachte. Ze herkende in mij blijkbaar feilloos de compulsieve lezer. Ongelukkig genoeg probeerde ze me steeds te drijven naar de literaire producten van bepaalde schrijvers van eigen bodem. Zoals Stijn Streuvels bijvoorbeeld. En aan dat soort literatuur had ik grondig de pest. Iemand die drie bladzijden nodig had om te beschrijven hoe een blad van een boom viel, die zag ik echt niet zitten. Of ze raadde me een boek aan in het Frans. Wanneer ik dat dan aannam om haar niet voor het hoofd te stoten dan werd ik de volgende keer getraakteerd op een vriendelijke ondervraging over de inhoud van het boek. Waarop ik dan meestal geen betekenisvolle antwoorden kon geven. En raad nu eens wat voor kloosternaam dat vriendelijke nonnetje had aangenomen... Maria Immaculata! En jij nu! Of ze ooit wat „ontvangen“ heeft, al dan niet onbevleete, dat weet ik niet. De hele kloosterzusterschaar op de Kouter in Zele is daar verdwenen. Dus wat er van Maria Immaculata is geworden... Maar, zuster, mijn kennis van de Franse taal is intussen fel verbeterd!

Het werd al donker toen ik bij het eindpunt arriveerde. Hoewel het pas goed half vier was. Wat is het toch somber deze tijd van het jaar! Bovendien begon het ook nog te motregen even nadat ik was weggereden. En zo was de cirkel der gebeurtenissen andermaal gesloten: eindigend zoals het begon...

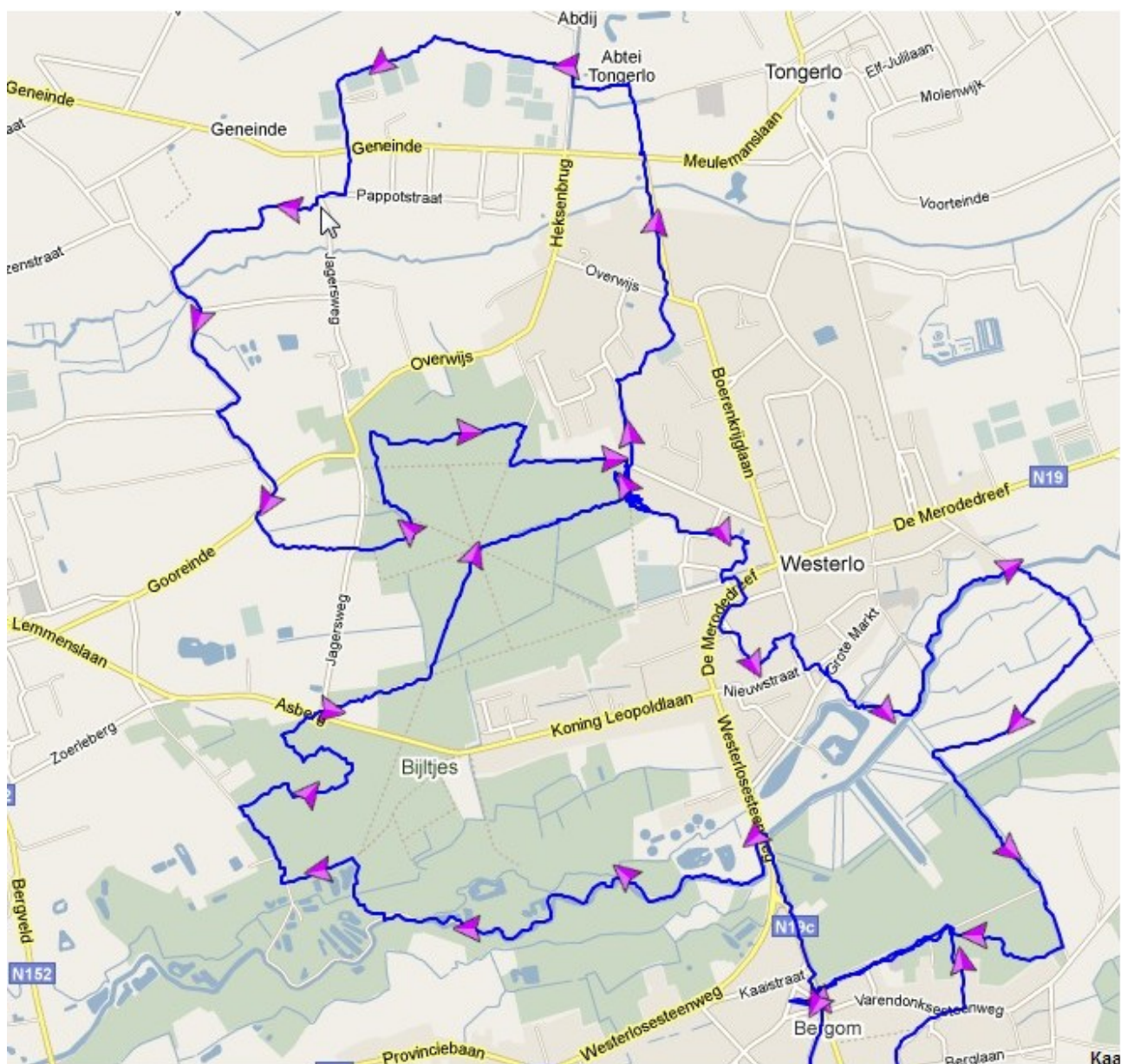

Deel 1 van de track. Er zijn drie delen. Anders kreeg ik er de volle 51 kilometer niet goed op!

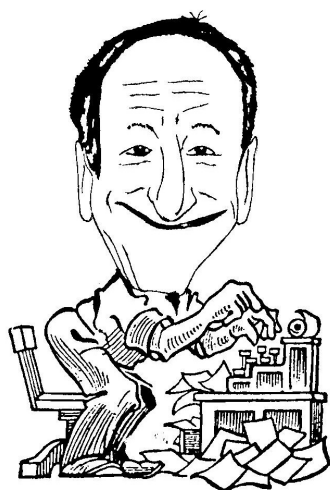

Deel 2

Deel 3 op de volgende bladzijde.

En deel 3

©2010 Michel Christiaens